

ATTĒLA UN TEKSTA NARATĪVS LATGALIEŠU PRIVĀTAJĀ KORESPONDENCĒ (1927) *IMAGE AND TEXT NARRATIVE LATGALIAN PRIVATE CORRESPONDENCE (1927)*

Inese Brīvere

Mg paed., Mg.hist., lektore, Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, inese.brivere@rta.lv, Rēzekne, Latvija

Abstract. *Author Inese Brīvere characterizes the personal correspondence of Latgalian in the context of the historical circumstances of the era. Are analysed by 1 letter, written in 1927. Compared the language of writing as social practices, studied the choice of words, the stylistic features of text at the level of discourse, to analyse the content and form letter. Photos Viewing lets understand how culture generally perceived life.*

Keywords: *letter, letts of Latgalian, narrative, writing.*

Ievads

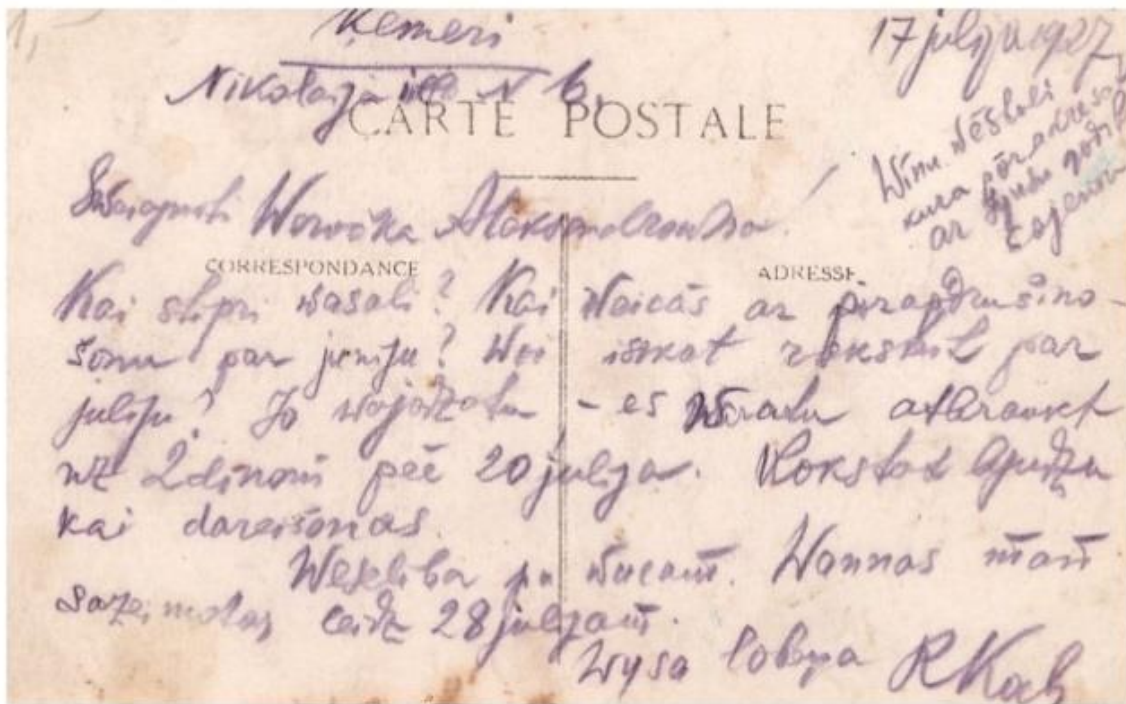
Pētot drukas aizlieguma laika privāto korespondenci, kas datēta īsi pirms vai pēc Pirmā pasaules kara, dotais raksts ir turpinājums pētījumam par latgaliešu ortogrāfijas transformāciju.

Interesējoties par latgaliešu kultūru 20.gadsimta sākumā, šim laika posmam raksturīgās tendences ir skaidras, taču, saskaroties ar neoficiāliem avotiem, proti, latgaliešu privātās sarakstes liecībām, daži jautājumi tomēr paliek. Minētā perioda privātā korespondence ir krasi atšķirīga gan pēc rakstu valodas formas, gan arī pēc satura. Uz latīņu alfabēta balstītā rakstība latgaliešu privātajās vēstulēs ilgu laiku ir ļoti individuāla. Pētījuma uzmanības centrā ir Latgales reģiona vēsturiskās situācijas (jeb apstākļu) ietekmē radusies specifiskā teksta un personas mijiedarbība (*Кабанова, 2004, c. 112*). Privātā sarakste liecina, ka vairumā vēstuļu rakstiskā formā tiek īstenota sarunvaloda, kur kā reālā saskarsmes procesā (atšķirībā no citiem tekstiem) vērojama nepilno teikumu funkcija, radīts kontakts ar adresātu un izveidotas noteiktas starppersonu attiecības, balstoties uz mutiskās saskarsmes jeb runas valodas kodu.

Šī vēstule interpretējama no dažādiem aspektiem, ar mērķi piekļūt teksta nozīmei, izprast tajā ieslēgto dziļāko jēgu, jo, teksts ir balstīts uz sistēmām, kodiem un tradīcijām, ko radījuši priekšgājēji (*Lowell, 2001, p. 6*).

Vēstules attēla un teksta naratīvs

Jautājums par ierēdniecības rakstu valodu ir saprotams, – oficiālā dokumentācija tika kārtota krieviski (pirms tam – poliski), vēlāk– latviski. Tomēr tieši privātā sarakste var liecināt par latgaliešu ortogrāfijas izplatību ārpus latgaliešu inteliģences aprindām. Tā par pētījuma avotu izraudzīta (raksta autores privātā arhīva) atklātne ar tekstu un vēstuli (2014.gada 3.oktobrī nopirkta Rēzeknes tirgū pie grāmatu tirgoņa), ko latgaliete „R. Kaļ...” ir sūtījusi savai paziņai 1927.gada 17.jūlijā. Sūtījuma adresāts nav zināms, jo aploksne nav saglabājusies. Vēstule pierakstīta uz melnbaltas foto atklātnes „Ķemeru peldu iestāde” otrās puses, kur iespiests arī „CARTE POSTALE”, „CORRESPONDANCE”, „ADRESSE”.

1.attēls. R. Kaļ... vēstule (reverss) (Brīvere, 2014., 4.lpp.)

Pētījuma konsekvences labad šī vēstule ar **diskursa un retrospektīvās analīzes metodi** tiks analizēta pēc principa: 1)averss (fr. *avers* no lat. *adversus* – ar seju uz priekšu)/priekšpuse –atklātnes attēla puse, 2)reverss (lat. *reversus* - atpakaļ) /aizmugure – uzrakstītais vēstījums minēto notikumu/objektu secībā. Vēstules saturs ir:

„Kēmeri
Nikolaja iela N 6.
1927

17 jūlija

Wīnu vēstuli
kura pōradresata
ar Jyusu godību sajemu

Sweicynoti Weročka Aleksandrowna!

Kai stipri wasali? Kai weicās ar pōrapdrušinošonu par juniju? Woi isokot rakstiet par juliju? Jo wajadzatu – es waratu atbraukt uz 2 dīnom pēc 20 julija. Rokstot lyudzu kai dareišonas.

Weselība pa wacam. Wannas man saziemotas leidz 28 julijam.

Wysa lobeņa R.Kaļ...” (Brīvere, 2014., 4.lpp.)

Var pieņemt, ka adresāts (*Weročka Aleksandrowna*) savulaik saņēma atklātņi ar uz tās redzamajiem Kēmeriem („Nikolaja iela N 6”). Mūsdienās tīmeklī ir pieejamas „Kēmeru peldu iestādes” melnbaltas fotogrāfijas, uz kurām aplūkojama vai nu galvenā ieeja jaunajā vannu mājā, vai nu piebūves stūris (vannu iestāde, kas būvēta 19. gadsimta beigās), vai vecie lielle dūņu reģenerācijas dīķi, vai arī 1929.gadā uzbūvētais 42 m augstais ūdens tornis ar skatu laukumu. Foto oriģināli glabājas Latvijas Nacionālajā bibliotēkā (Letonikas un Baltijas centrā, Baltijas Centrālās bibliotēkas kolekcijā vai arī Mākslas un mūzikas centrā Mākslas lasītavā). Uzņēmumu autors ir Krišjānis Vīburs, izdevēji – Rīga: Fotobrom, Rīga: M. Buclers vai arī izd. Marka Em. B. R. (*Kēmeru nacionālā parka fonds*, 2009.). Kēmeru peldu iestādes ēka tikusi fotografēta dažādos rakursos, taču dotajā rakstā aplūkojamais attēls tīmeklī nav pieejams vai arī tā nav šajos arhīvos.

2.attēls. R. Kaļ... vēstule (averss) (Brīvere, 2014., 4.lpp.)

Fotogrāfijas, ģimenes nostāsti, paveiktais, laikabiedru atmiņas paliek, noslēdzoties cilvēka dzīvei. Šai gadījumā fotogrāfija jāsaprot kā dzīves artefakts. Personības autobiogrāfiskajai atmiņai ir daudzšķautņņu struktūra, tā iekļauj pagātnes spilgtu epizožu līmeni, iekšējās loģikas nostiprinātu dzīves gaitas posmu līmeni, kas pieejams kā svarīgas atmiņas par būtisku notikumu, pagātnes kā *veseluma* pārdzīvojuma līmenis, kas ir unikāls katra cilvēka liktenī. Fotogrāfijas aplūkošana ļauj izprast, kā kultūrā kopumā uztverta dzīve; foto kalpo kā atmiņas regulēšanas līdzeklis, caur to sabiedrība apmierina vajadzību pēc cilvēka eksistences svarīgāko mirkļu pasvītrotāšanas. Vēl 19.gs.otrajā pusē eiropiešu kultūrā izveidojas fotogrāfijas hronoloģiski pirmā specifiskā funkcija – tā kļūst par *personiskās identitātes* atspoguļotāju (Hyrkova, 2008, c.29-37). Rezultātā cilvēks kļūst par fotografēšanas galveno objektu, un jebkurš nofotografētais objekts – publisks. Kultūra sāk atpazīt savus nozīmīgākos pārstāvjus, ievērojamākās vietas. Caur foto tiražēšanu sabiedrība konsolidējas, ievērotais un ar foto palīdzību izceltais objekts ienāk katrā mājā, atstājot savu vizuālo zīmi; institūcijas psiholoģiski tuvinās ierindas pilsonim, cilvēks sāk just savu piederību iedomātajai sabiedrībai. Sabiedrībā tapušais žanrs pāriet individuālās lietošanas laukā. Ģimenes albumos, īpaši laukos, krājas foto kā svarīga ģimenes kopienas liecība.

Zināms, ka fotogrāfijas aversā aplūkojamais objekts – Ķemeru kūrorts izveidojas 1838. gadā. Krievijas impērijā tas ir iecienīts, un 1912. gadā atklāta tiešā dzelzceļa satiksme Ķemeru – Maskava. Kūrorts stipri cietis Pirmā pasaules kara laikā, bet atplaukst Latvijas brīvvalsts posmā (Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2009.). 1924. gadā te darbu uzsāk divas peldmājas, bet 1925. gadā – 1. klases dūņu un sērūdēns vannu māja, uzlabojas infrastruktūra. 1929. gadā Ķemeru uzbūvē ūdenstorni ar skatu laukumu, arhitekts F. Skujiņš (*Ķemeru nacionālā parka fonds, 2009.*). Ķemeru peldu iestādē ir iespēja apmeklēt arī sērūdēns, ogļskābes gāzes un dūņu vannu nodaļu, pagalmā atradās sērāvots, kuru izmanto vannu peldēm (Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2009.). Spriežot pēc vēstules, tieši šajā posmā te ierodas arī „R.Kaļ...”.

Vēstules autore pirms pamata vēstījuma uzsākšanas steidz atzīmēt, ka: „Wīnu vēstuli kura pōradresata ar Jyusu godību sajemu”, ļaujot secināt, ka sarakste nav sākusies tikko un ir bijusi abpusēja. Epistolārajiem tekstiem piemīt īpaša komunikatīvā struktūra, un dotais vēstījuma iestarpinājums vēstules augšējā stūrī uz to norāda. Sākotnēji izpaužot plānoto,

svarīgāko, „R.Kaļ...” realizē vēstules struktūras plašās iespējas un vēlāk piemetina, viņsprāt, būtisku informāciju, kam iepriekšējā lineārajā struktūrā vairs nav vietas. Ziņas pragmatisko nozīmi veido vārdu secība: teikuma absolūto beigu pozīcija ir spēcīga, svarīga pozīcija piemīt arī šai minētajai izcelšanai. Teikums „Wīnu vēstuli kura pōradresata ar Jyusu godību sajemu” saskarsmes rakstiskās izteiksmes dēļ nesakrīt ar pārējā vēstījuma izteikumu robežām un neiekļaujas teikuma parastajā shēmā.

Turpmāko uzmanību vēstulē piesaista datējums augšējā labajā stūrī. Teikuma „Ķemeri Nikolaja N 6 17 jūlija 1927” struktūra nerada informatīvo nepilnību. Kaut arī tā nav izvērsta informācija, tā var tikt uztverta no konteksta vai pārzinot situāciju. Minētā datuma – „17 jūlija 1927” konteksts tieši norāda uz laiku, bet „Ķemeri Nikolaja 6” – uz telpu un vēsta par norisēm, kas vēstules tekstā nefigurē, jo adresātam vai autorei kā to lieciniecei ir pašsaprotamas.

Textā norādītais 1927.gads ir notikumiem bagāts laiks valstī. Politiskās domstarpības pēc Pirmā pasaules kara vēl nav norimušas, Latvija attīstās kopsolī ar pārējo Eiropu. Ir norisējuši Dziesmu svētki, ieviestas divdesmito gadu jaunākās tehnoloģijas: 1926.gada martā Rīgā sāk darboties pirmā automātiskā telefonu centrāle ar vācu firmas "Mix und Genest" ražoto iekārtu, top radioaparātu ražotne a/s "Ābrama Leibovica foto radio centrāle", Francijā kuģu būvētavā "Ateliers et Chantier de la Loire" pabeigtas zemūdenes „Ronis” un „Spīdola” (Zaļuma, 1998., 12.-14.lpp.). Savukārt 1927.gada 14.martā valsts atvadās no sava pirmā prezidenta Jāņa Čakstes. Šī gada 8. aprīlī Zemnieku savienības un sociāldemokrātu izvirzītie prezidenta kandidāti nespēj savākt nepieciešamo 51 balsi, un Saeima ar 73 balsīm, 23 deputātiem balsojot *pret* un vienam *atturoties*, par Latvijas Valsts prezidentu ievēl Gustavu Zemgalu (Zaļuma, 1998., 12.-14.lpp.).

1927. gads ir rosīgs laiks Šoseju un zemes ceļu departamentā ar rajona ceļu inženieru posteņiem Rīgā, Jelgavā, Cēsīs, Liepājā, Daugavpilī, Rēzeknē, Smiltēnē, Ventspilī, Valmierā, Madonā, Bauskā, Kuldīgā, Balvos (*Latvijas Valsts ceļi, b.d.*). Tas uzsāka darbu pie nolaisto ceļu sakārtošanas un lielāku centru tuvumā nostiprinātu ceļu (šoseju, bruģu), kas izturētu intensīvo kustību, izveidošanas Latgalē savukārt tieši 1926. gada otrajā pusē. 1927. gada sākumā Daugavpilī tika atklāta Latvijas sporta biedrības Daugavpils nodaļa (*Latgales dati, 1994–2019*); bankrotē Meikula Dorznika-Čača dibinātais šifera ražošanas uzņēmums (*Latgales dati, 1994.-2019.*). Ludzā 1927.gada jūlijā Latgales kultūras veicināšanas biedrība ierosina tautas nama (*Latgales dati, 1994.-2019.*), kurā vēlāk tiks ierīkoti bibliotēka, kinoteātris, modes veikali, notāra kabineti, dzīvokļi, zāle, būvniecību. Šai pat gadā jaunā ēkā, ko atklāja ministrs Rainis (*Ludzas pilsētas ģimnāzija, 2015.*), toreiz ierodoties arī vizītē Rēzeknē, darbu uzsāks Ludzas ģimnāzija. Preiļos 1927. gada februārī izveidota Preiļu pilsētas dzimtsarakstu nodaļa (*Preiļu novads, 2018.*). Balvos 1927.gada 22.janvārī miesta domes sēdē oficiāli doti nosaukumi 28 ielām (*Beyond the school, 2005*). Savukārt Rēzeknē 1927.gadā Latgales lauksaimnieku biedrība, Rēzeknes lauksaimnieku biedrība, Latviešu lauksaimnieku ekonomiskās savienības Rēzeknes nodaļa pilskalnā organizē Latgales lauksaimniecības izstādi, to finansējot Latgales apriņķa pašvaldībām. Izstādīta tika arī lauksaimnieciska rakstura literatūra, bet kinoteātrī izrādīta filma "Latgales dzīvās gleznās" (*Latgales dati, 1994.-2019.Sestā Latgales lauksaimniecības izstāde, 1994–2019*). Vēstules autore raksta tieši šo aktualitāšu periodā, ir to iespaidā, kaut arī sūtījuma rindīnās minētos notikumus nenosauc.

Vēstule turpinās ar uzrunu: „Sweicynoti Weročka Aleksandrowna! Kai stipri wasali?”, tālāk tekstā lietojot arī uzrunu „Jyusu godība”. Modelis „Weročka Aleksandrowna” atspoguļo tiešu krievu tradīciju, jo ne viņas personvārds, ne tēvavārds nav latgaliskais izcelsmes, turklāt tēva vārda norādīšana līdzās personas vārdam Latgales latviešiem nav ierasta. Reģiona personvārdi tieši norāda uz vēstures un valodas attīstību. Savukārt deminutīvs „Weročka” (krievu valodas oriģinālā) apliecina tuvu saskarsmi starp rakstītājiem. Kaut arī vēstules tekstā realizējas sarunvaloda, kam pamatā piemīt runas forma, rakstu versijā tai rodas tās īpatnības, ko sniedz rakstu valoda, pamatā tomēr saglabājot tendenci brīvi veidot runas vienības, šablonus,

gatavas formulas. Konatīvo funkciju šajās divās uzrunās īsteno kontaktu veidojoša un kontaktu uzturošā vienības („Sweicynoti Weročka Aleksandrowna! un „Jyusu godiba”), kas izriet no etiķetes formulām, komunicēšanas organizācijas līmeņa un vērojamas jebkurā vēstulē kā oficiālu/neoficiālu attiecību raksturotājielums. Vēstulē tās struktūra un valoda ir atkarīgas no individuālā izteiksmes veida un tuvības ar adresātu pakāpes, kas šajā gadījumā izskatās gana neitrālas pat, ja „R.Kaļ...” un „Weročka Aleksandrowna!” ir vienas ģimenes locekles. Teksta valoda liecina par manāmu distanci starp rakstītājam un viņu attiecībās jūtamas etiķetes klišejas nodibinātā kontakta līmenī.

Aplūkojamo vēstuli var saukt par lietišķu (kas pausts arī pašā tekstā „Rokstot lyudzu kai dareišonas”), jo saturā būtībā ir vēstījums par pārapdrošināšanu, vēlreiz apliecinot divdesmito gadu beigās ienākušo nekustamā īpašuma lomu. Apdrošināšanas ideja saistāma ar viduslaiku beigām, kad top arī pārapdrošināšana. Sākumā – jūrniecības risku kontekstā. Līdz ar tirgus attīstību Itālijā, Flandrijā un Hanzas pilsētās arvien nozīmīgāka kļūst pārapdrošināšana. Drīzumā Eiropā rodas nepieciešamība arī pēc uguns risku pārapdrošināšanas. 19.gs sākumā pārapdrošināšana jau ir ekonomisko attiecību sistēma, kurā īstenota otrreizēja riska sadale – diversifikācija, kuras procesā apdrošinātājs daļu no klienta uzņemtā riska nodod specializētiem apdrošinātājiem uz savstarpēji noslēgta līguma pamata. Mūsdienās pārapdrošināšana nozīmē cedēto risku pieņemšanu no apdrošināšanas komersanta, pārapdrošināšanas komersanta vai privātā pensiju fonda (*Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas likums, 2015.*). Pārapdrošināšana garantē apdrošināšanas sabiedrību stabilu darbošanos, finanšu operāciju noturīgumu, ļauj samazināt zaudējumu lielumu atsevišķiem riskiem vai viena atgadījuma rezultātā radušos zaudējumu summu, sadalot zaudējumus starp apdrošināšanas un pārapdrošināšanas sabiedrību. Zināms, ka kopš 1921. gada obligātai apdrošināšanai pret uguni ir pakļauts valsts īpašums un kopš 1925. gada sākts obligāti apdrošināt ar pilnu vērtību arī pašvaldību ēkas. Likums par ugunsdrošības fonda nodibināšanu stājas spēkā 1925.gada 1. aprīlī, visām apdrošināšanas sabiedrībām tajā jāieskaita konkrētas naudas summas. 1929.gadā Latvija iestājas respektablā starptautiskajā ugunsgrēku novēršanas un dzēšanas tehniskajā komitejā (CTIF, dibināta 1901.gadā, Parīzē) (*Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests, 2010.*). Savukārt „R.Kaļ...” rindās „Kai weicās ar pōrapdrušinošonu par juniju? Woi isokot rokstiet par juliju?” vienlaicīgi jūtams gan uztraukums, gan rūpes, neziņa un šaubas, bet vienlaicīgi tās norāda arī uz turību – sarakstē iesaistītajām personām ir ko apdrošināt.

Tekstā paralēli ir runa par atpūtu dziedniecības iestādē („Wannas man saziemotas leidz 28 julijam”) un darījumu. Otrajā teikumā vārds „isokot” diemžēl nav viennozīmīgi uztverams, jo var nozīmēt gan „iesākāt”, gan „iesakāt”. Tas ir valodai atbilstošu grafisko zīmju nepilnības uzskatāms piemērs. Drukas aizlieguma periodā mēģinājumi ieviest kirilicu tāpēc arī izgāžas, taču jau 20.gadsimtā daudzie centieni pilnveidot latgaliešu latinizēto rakstību ideālu risinājumu nesniedz. „R.Kaļ...” vēstules rindas abos gadījumos norāda uz vilcināšanos pārapdrošināšanas procesā (*ieteicams vai arī vēl nav iesākts*).

Uzmanību piesaista vēstules paraksts: „R.Kaļ...”. Cilvēka uzvārds un vārds individualizē personu, bet diemžēl nav iespējams viennozīmīgi apgalvot, kāds tieši uzvārds varētu būt rakstītājam, līdz ar to šobrīd nevar gūt par viņu arī precīzākas ziņas, kaut gan no konteksta izriet rakstītājas brieduma gadi un aktīva dzīves pozīcija. Balstoties uz paraksta labi salasāmajiem pirmajiem burtiem un tā apjomu, var pieņemt, ka šis uzvārds bijis „Kaļva”, kas Latgalē diezgan plaši izplatīts. Personvārdu pētnieks Klāvs Siliņš norādījis, ka uzvārdus Latgalē deva 1866. gadā. Laimute Balode un Ojārs Bušs piebilst, ka dažos Latgales novados uzvārdi bijuši sastopami arī agrāk. Plašs uzvārdu saraksts atrodams 1712. gada revīzijas materiālos, piemēram, *Ceplit, Czudoran, Kawlacz, Muzynik, Paunin, Pormal, Sarń, Syłł, Skangal, Skudra, Zogota*, bet 1738. gada inventāra sarakstā starp citiem redzams arī *Kalw, Kleper, Kuprys, Łayzan, Platpir, Pormal, Putran, Rancan, Sylajon, Strod, Zeltin.* (*Stafecka, 2013., 60.-61.lpp.*).

L. Latkovskis savulaik, analizēdams latgaliešu uzvārdus, tos dalījis grupās, piemēram, klausu laiku: Kučers, Rejnīks, amatnieki: Bryuvers, Kaļvs (*Latkovskis, 1968., 223.lpp.*).

Savukārt pētot Krievijas impērijas pirmās tautas skaitīšanas arhīva materiālus „Первая всеобщая перепись населения Российской Империи, на основании ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОГО ПОЛОЖЕНИЯ 5 Июня 1895 года. ПЕРЕПЕСНОЙ ЛИСТЪ ФОРМА А –губернія или область– Витебская”, Viļānu pagastā minēts arī Kaļvu ciems, kur 1895.gadā patstāvīgi dzīvo Osnas, Astaševu, Burkas, Kūkoju, Čudaru, Jurčinu, Divkoteņu, 2 Līpiņu, 3 Ruduļu, 2 Lozdu, 2 Ragavju, 3 Zamaru, 6 Platu, 2 Kasparānu ģimenes (*LNA LVVA, 2706.f., 2.a., 183.l., 191.-248.lp.*). Kaļvu nosaukums liecina, ka reiz tur dzīvojušais vecais saimnieks un viņa pēcnācēji pratuši kalēja amatu.

Atvadas vēstulē veido ikdienišķa frāze: „Wysa lobeņa R.Kaļ...”, kas būtībā ir ne vien ļoti vienkārša, bet pauž arī autores personīgo izteiksmes manieri, nojaušamo vecumu un sociālo stāvokli. Vārdu izvēli šais atvadās nosaka persona, kurai ziņa sūtīta, to raksturo uztveres vieglums, nepiespiestība. Deminutīva forma laukos ir gana ierasta runas forma, vairāk raksturīga tieši sievietēm un konkrētājā gadījumā drīzāk pasvīturo emocijas, noņem iespējamo saspringumu pēc iepriekš rakstītajām lietišķajām rindām. Dotā frāze apliecina arī tuvības pakāpi starp rakstītājam, draudzīgumu, pieejamību, jo svešiem tāda netiek adresēta.

Rokraksts savukārt norāda uz autores briedumu un ierastu rakstīšanu. Burtu izmērs apliecina domas plašumu, pašpaļāvību, plašas intereses, sabiedriskumu, slīpums – emocionalitāti.

Sekojošā latgaliešu ortogrāfijas veidošanās tendencēm, vērojamas pētāmā teksta latgaliešu rakstu valodas dažas īpatnības, piemēram, dažu burtu izvēle. „R.Kaļ...” ir rakstījusi latgaliski visai pārliecinoši, veikli, tekstā *v* burta vietā vērojams vienīgi *w*: „Wīnu, wēstuli, Sweicynoti, Weročka, Aleksandrowna, wasali, weicās, Woi, wadjadzat, waratu, Weselība, pa wacam, Wannas, Wysa lobeņa”, kas ir dotā avota spilgta īpatnība.

Vēl 1857.g. un 1863.g. Viļņā (un 1906.g. Tilzītē) iznāk „PILNS ELEMENTIERS DIEL ZIEMNIKU PUISZKINU” ar alfabētā iekļautiem poļu, lietuviešu, kā arī latīņu burtiem *Q, W, Y, X*. Garumzīmju nav, un līdzskanis *v* atveidots pēc poļu rakstības parauga ar *w*, piemēram, *swietits lai top tows words (Cibuļs, 2009., 27.lpp.)*. „R.Kaļ...” vēstulē līdzskanis *w* var tikt uzskatīts par iepriekš minētās poļu ortogrāfijas ietekmes liecību.

Teksta otra iezīme ir garumzīmes. 1902.gadā Rīgā izdotajā „Jauns Elementars ar eisu kateķizmu del katoļu barnim” minēts, ka patskaņu garumu apzīmē ar ‘, ` , ^, tomēr lietots tikai jumtiņš ^ lokatīva galotnē. 1903.g. ābecē „Pilns Elementers deļ zemniku puišķinu” norādīts, kā apzīmējams patskaņu garums (ar ‘, ` , ^), ābecē lietojot tikai jumtiņu lokatīva galotnē (*Cibuļs, 2009., 20.lpp.*).

Savukārt „R.Kaļ...” patskaņu garumu apzīmē ar svītriņu virs burta gan saknē, gan piedēklī, gan piedēklī (kaut arī nekonsekventi). 1908.gadā Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas vadītājs Kārlis Mīlenbahs (1853 – 1916) norādījumos par latviešu ortogrāfiju min, ka garie patskaņi jāapzīmē ar gulošu svītriņu, turpmāk rakstāms *v* (vairs nerakstot *w*). Līdzskanis *v* (vispār neiekļaujot *w*) parādās arī Fr.Trasuna 1921.g. gramatikā. Pirmā pasaules kara dēļ šīs novitātes praksē nostiprinās tieši divdesmitajos gados.

20. gadsimta 20. gadu beigu privātā sarakste (arī konkrētā vēstule) atspoguļo Pētera Stroda (1892 – 1960) ieteikto latgaliešu ortogrāfijas kopšanas pamatprincipu – *lai pareizraksteiba bbyutu vīgli pīsavynojama un pareizi saskaņōta obeju izlūkšņu īsamōceīsonai* (latviešu un latgaliešu) – kas pamatots viņa darbā „Latwīšu wolūdas gramatika latgalīšim” (*Strods, 1922., 3.lpp.*).

Secinājumi un priekšlikumi

Pirmo ābeču autori centās uztvert un grafiski precīzi attēlot latgaliešu valodai piemītošās izrunas un intonācijas nianšes, kuru apzīmējums ne katreiz ir veiksmīgs (arī šodien), taču 20.

gadsimta sākumā atbrīvoties no poļu ortogrāfijas iespaida nav viegli, poļu burti latgaliešiem ir ierasti. „R.Kaļ...” varējusi apgūt rakstītprasmi tieši no kādas no minētajām ābecēm, jo pētāmā vēstule sūtīta 1927.gadā, bet jauni latgaliešu rakstības problēmas risinājumi nāks tikai 1929. gadā 19. jūnijā, Izglītības ministrijas ieceltajai komisijai izstrādājot ortogrāfijas noteikumus un ar rīkojumu nr. 2997 tos ieviešot skolās.

„R.Kaļ...” izpratne par latgaliešu valodas ortogrāfiju balstās uz iepriekšējā – 19.gs. ieviesto W burta pierakstu pēc vecās poļu gramatikas un uz 1908.g. ieteikto garumzīmes apzīmējumu ar svītriņu virs patskaņa – pēc jaunajiem norādījumiem. Tas liecina par ne vien viena indivīda (šai gadījumā “R.Kaļ...”), bet, iespējams, arī lielākas sabiedrības daļas nekonsekvento latgaliešu ortogrāfijas pārvaldīšanu diezgan ilgā laika periodā, jo vēstule tapusi 1927.g. Teikumiem piemīt nevis gramatiskā, bet loģiskā jēga kā sūtījuma formalizētai struktūrai, teksts nav atkarīgs no izklāsta secības. Vēstījumu var uztvert kā ideogrāfisku kodu, pat zīmi.

Vēstulē minētie notikumi (pārprošināšana un ārstēšanās Ķemeru dziednieciskajā iestādē) ir būtiski tamdēļ, ka attiecas uz citiem, – nedaudz agrākiem un vēlākiem notikumiem; tekstā konstatējams dziļš vēsturiskās domāšanas līmenis, vēsture un stāstījums intertekstuāli atspoguļojas viens otrā, ir tekstu radoša divu kategoriju – referentās (ziņojošās) un komunikatīvās – konfigurācija (*Зенкин, 2003*).

Adresāta faktora svarīgums līdzās citiem faktoriem nosaka vēstules komunikatīvo būtību. Izteiksmes lakonisms neaprobežojas ar šauru kontaktēšanos un veido privātās vēstules diskursa struktūru, ietekmējot valodas līdzekļu izvēli. Izteiksmes lakonisms realizēts vēstulē caur starppersonu attiecību modalitātes pragmatisko daļu, kurai nav svarīgs realizācijas līdzekļu raksturs. Izteiksme realizēta gramatikas, leksikas un pragmatiskajā līmenī kopumā. Lakoniskums piemīt tieši neoficiāla rakstura (ģimenes, intīmajām, draudzības) vēstulēm, kas bieži ir informatīvas un iespaido diskursa struktūru un valodas līdzekļu izvēli. Korespondences būtību (atšķirībā no mutiskas saskarsmes) pasvīturo rakstu forma, laika un telpas distancēšanās.

Spilgta neoficiālo vēstuļu formula ir draugs–draugs vai biedrs–biedrs (tuvi). Šai ziņā sarunas izpausmes līmenis ir atkarīgs no vēstules uzrakstīšanas apstākļiem – jo vairāk laika ir apdomāties, jo mazāk ir sarunvalodas konstrukciju. Sarunvalodas izvēles kods vēstulē nav saistīts ar valodas formu (rakstisko/mutisko), sociālo lomu, jo to nosaka tādi iemesli kā nesagatavotība, nepiespietība, tiešums, kas tad arī veidos kontaktu draugs–draugs vai biedrs–biedrs (tuvi), kur lakoniskums uztur nodomu būt atklātam. Vēstule īsteno arī informatīvo, emocionālo, reglamentējošo un citas izteiksmes, kas dažādā mērā ietekmē lingvistisko resursu izvēli, vēstules struktūru. Epistolārā komunikācija ir starppersoniska, tāpēc vēstules ir nozīmīgs avots kultūrvēsturiskajos pētījumos.

Izmantotā literatūra un avoti

1. *Apdrošināšanas un pārprošināšanas likums* (18.06.2015.). LR likums. <https://likumi.lv/ta/id/274969>, sk. 03.04.2019.
2. Beyond the school (2005). Partizānu iela. Retrieved 03.04.2019 from <http://krajnazaskolou.cz/application/Pages/UnitView.aspx?unitId=7991&rt=%2fapplication%2fPages%2fProjectView.aspx%3fprojectId%3d879>
3. Cibuļs, J. (2009) Ieskats latgaliešu ābecēs lietotajā rakstībā. *Latgalistikys kongresu materiāli I VIA Latgalica*. Rēzekne: SIA „Drukātava”, 17.-30. lpp.
4. Cibuļs, J. (2009). *Latgaliešu ābece*. Rīga: Zinātne. 169 lpp.
5. Ķemeru nacionālā parka fonds (2009). *Ķemeru kūrorta vēsture*. <http://www.kemerunacionalaisparks.lv/?r=135>, sk. 03.04.2019.
6. Latgales dati (1994-2019). *Februāris*. <http://latgalesdati.du.lv/2>, sk. 03.04.2019.
7. Latgales dati (1994-2019). *Ielikts pamatakmens tautas nama ēkai Ludzā*. <http://latgalesdati.du.lv/notikums/2439>, sk. 03.04.2019.
8. Latgales dati (1994-2019). *Meikuls (vēlāk Nikolajs) Dorzinīks – Čačs*. <http://latgalesdati.du.lv/persona/1049>, sk. 03.04.2019.

9. Latgales dati (1994–2019). *Sestā Latgales lauksainiecības izstāde*. <http://latgalesdati.du.lv/notikums/5513>, sk. 03.04.2019.
10. Latkovskis, L. (1968). *Latgaļu uzvārdi, palames un dzymtas I*. Minchene: Latgaļu izdevnīceiba. 375 lpp.
11. Latvijas Nacionālā bibliotēka (2009). *Ķemeri. Peldu iestāde*. <http://www.zudusilatvija.lv/objects/object>, sk. 03.04.2019.
12. Latvijas Valsts ceļi (b.d.). *Ceļu nozares vēsture*. <http://lvceļi.lv/muzejs-un-ekskursijas/celu-nozares-vesture/>, sk. 03.04.2019.
13. Lowell, E. (2001). *Intertextuality and the Reading of Roman Poetry*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press. 224 p.
14. Ludzas pilsētas ģimnāzija (2015). *Ieskats Ludzas pilsētas ģimnāzijas vēsturē*. <https://www.ludzasgimnazija.lv/index.php/skola/skolas-vesture>, sk. 03.04.2019.
15. Preiļu novads (2018). *Dzimtsarakstu nodaļa*. <http://www.preili.lv/page/498>, sk. 03.04.2019.
16. Stafecka, A. (2013). Uzvārdi Latgalē: ieskats arhīvu materiālos. *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi: akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 60.-62.lpp.
17. Strods, P. (1922). Latvīšu wolūdas gramatika latgalīšim. *Latgolas Škola*.
18. Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests (13.05.2010.). *No Latvijas ugunsdzēsības vēstures*. <http://www.vugd.gov.lv/lat/aktualitates/zinas/2166>, sk. 03.04.2019.
19. Zaļuma, K. (1998). *Latvijas prezidenti*. Bibliogrāfiskais rādītājs. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka, 12.-14.lpp.
20. Зенкин, С. (2003). Критика нарративного разума. Заметки о теории 4. *НЛО*, 1. Извлечено 18.04.2019 из <http://magazines.russ.ru/nlo/2003/59/zen.html>
21. Кабанова, Т. (2004). *Эпистолярный текст частной переписки в аспекте теории общения: На материале рукописных и опубликованных текстов XX в.* [Диссертация]. Челябинск, 210 с.
22. Нуркова, В. (2008). Фотография как артефакт жизни. *Современные стратегии культурологических исследований*, Институт европейских культур, с. 29-37.
23. Вītvere, I. (2014). *Personīgais arhīvs*, albums Nr.1, 4. lpp.
24. LNA LVVA CMDRL, Rīga 2006-07-17.№1. „Первая всеобщая перепись населения Российской Империи, на основании ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОГО ПОЛОЖЕНИЯ 5Юня 1895 года. ПЕРЕПЕСНОЙ ЛИСТЪ ФОРМА А 2706. ф., 2.а. Rēzeknes apriņķī uzskaitīto iedzīvotāju saraksti: Viļānu pagasts. 183.l., 191.-248.lp.

Summary

This article is a continuation of the study on the Latgalian orthography transformation. Unofficial sources - Latgalian private correspondence is different. The Latin alphabet in Latgalian private letters has long been very individual. The focus of the research is on the specific text and interaction of the person due to the historical situation of Latgale region. A postcard with text and letter was selected as the source of the study. To Latgalian "R. Kaļ ... " has been sent to his acquaintance on July 17, 1927. The recipient of the shipment is not known because the envelope has not been retained. The letter is written on a black and white photo postcard "Ķemeri swimming pool". The letter with the discourse and retrospective analysis method was analysed according to the principle: obverse, reverse. In this case, the photograph should be understood as an artifact of life. The text in 1927 in Latvia is a time full of events. The language of the text shows the distance between the writers. Their clichés are labeled clichés. There are some peculiarities of the Latgalian written language of the text being studied, for example, the choice of some letters, the sign of the characters. The events mentioned in the letter (reinsurance and treatment at the Ķemeri Healing Institution) are important. They relate to others - a little earlier and later. Viewing a photo allows you to understand how life is perceived in culture as a whole. There is a deep level of historical thinking in the text. The essence of correspondence (as opposed to oral communication) is underlined by the form of the article, the distance between time and space.